Eduskunnan sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntö, 13.2.2026

K 20/2025 vp Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto kielilainsäädännön soveltamista koskevasta hallituksen kertomuksesta (kielikertomus).

Kielikertomuksessa hallitus esittelee sekä kansalliskielten että muiden kotoperäisten kielten tilannetta ja kielellisten oikeuksien toteutumista. Kuntaliitto kommentoi kielikertomusta kuntien näkökulmasta.

Yleistä

Yleisesti Kuntaliitto toteaa, että kuntien velvollisuudet kielilainsäädännön nojalla riippuvat sekä kunnan kielellisestä statuksesta että kyseessä olevasta kielestä. Kielilainsäädännön asettamien velvoitteiden lisäksi kunnilla on myös yhdenvertaisuuslain (1325/2014) nojalla velvollisuus edistää eri väestöryhmien yhdenvertaisuutta, eikä kunta saa syrjiä ketään kielen perusteella.

Kuntien velvollisuudet kielilainsäädännön nojalla määritellään pääsääntöisesti seuraavasti.

Kansalliskielet

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan suomi ja ruotsi ovat maamme kansalliskielet. Kielelliset oikeudet turvataan sekä kielilaissa (423/2003) että muussa lainsäädännössä.

Yksikielinen kunta palvelee ja tiedottaa kunnan kielellä sekä käyttää kunnan kieltä käsittelykielenä hallintoasiassa. Asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen, yksikielinen kunta voi käyttää myös toista kieltä. Jokaisella on kuitenkin oikeus käyttää ja tulla kuulluksi omalla kielellään myös yksikielisen viranomaisen aloitteesta tulevassa asiassa, muun muassa silloin, kun asia kohdistuu perusoikeuksiin.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Kaksikielisen kunnan on palveltava ja tiedotettava molemmilla kielillä kunnan enemmistökielestä riippumatta. Hallintoasioissa käytetään asianosaisen kieltä. Kunnan tulee oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että kielelliset oikeuden toteutuvat käytännössä.

Kunnan viranomaisella ei ole velvollisuutta käyttää itse muita kieliä kuin suomea ja ruotsia. Viranomainen voi kuitenkin aina antaa parempaa kielellistä palvelua kuin mitä laissa edellytetään.

Kuntien kielellisistä velvollisuuksista säädetään myös muun muassa varhaiskasvatusta ja opetusta koskevassa lainsäädännössä. Kunta, jossa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään perusopetuksen ja esiopetuksen erikseen kumpaakin kieliryhmää varten. Kunnan on myös huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä.

Ahvenanmaa

Ahvenanmaan maakuntaa koskevista kielellisistä oikeuksista ja velvollisuuksista ei säädetä kansallisessa kielilaissa, vaan kielisäännökset sisältyvät Ahvenanmaan itsehallintolakiin (1144/1991). Maakunta on yksikielisesti ruotsinkielinen.

Saamen kielet

Suomessa käytetään kolmea saamen kieltä: inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea. Perustuslain mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kielilaissa (1086/2003) säädetään oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa. Lakia sovelletaan saamelaisten kotiseutualueen kuntiin, joihin kuuluvat Enontekiö, Inari ja Utsjoki sekä osa Sodankylän kunnasta.

Näiden kuntien viranomaisissa asioidessaan saamelaisella on oikeus käyttää valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Kuntien tulee myös palvella ja tiedottaa saamen kielellä.

Kuntien kielellisistä velvollisuuksista säädetään myös muun muassa varhaiskasvatusta ja opetusta koskevassa lainsäädännössä. Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla saamen kielellä. Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä.

Viittomakielet

Perustuslain mukaan viittomakielisillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, ja viittomakieltä käyttävien oikeudet turvataan lailla. Suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen edistämisvelvollisuudesta säädetään viittomakielilaissa (359/2015).

Kunnan on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävien mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Kuntien kielellisistä velvollisuuksista säädetään myös muun muassa hallintolaissa ja opetusta koskevassa lainsäädännössä. Kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä.

Muut kielet

Perustuslain mukaan romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kunnan viranomaisilla ei ole kuitenkaan velvollisuutta käyttää näitä tai muita vieraita kieliä, vaan se voi tarvittaessa turvautua tulkkaukseen tai kääntämiseen kielelle, jota asiakas ymmärtää.

Kokemukset kielellisten oikeuksien toteutumisesta viranomaisissa

Vuoden 2024 kielibarometri osoittaa kansalliskielten osalta, että omakielisen palvelun saaminen kaksikielisissä kunnissa vaihtelee sen mukaan, kuuluuko henkilö kielienemmistöön vai vähemmistöön. Ruotsinkielisen väestön kielelliset oikeudet eivät käytännössä toteudu lainsäädännön edellyttämällä tavalla kunnissa, joissa ruotsi on vähemmistökieli.

Viitaten kielibarometrin tuloksiin Kuntaliitto katsoo, että kielikertomuksessa olisi ollut hyödyllistä tarkemmin seurata, miten kielelliset oikeudet ovat toteutuneet kaksikielisten kuntien eri toimialoilla.

Kielikertomuksessa nostetaan esiin, että resurssien ollessa rajalliset keskeinen keino kielellisen palvelun parantamiseksi on henkilöstön kielitaidon kartoittaminen ja sen mahdollisimman tehokas hyödyntäminen kielisuunnittelua apuna käyttäen. Kielitaito tulisi viranomaisissa huomioida jo rekrytointivaiheessa, ja tärkeää olisi myös tarjota henkilöstölle mahdollisuuksia kehittää kielitaitoaan ja kannustaa heitä tähän.

Kuntaliitto yhtyy tähän ja toteaa, että Kuntaliitto on julkaissut oppaan *Toimiva kaksikielisyys kunnassa,* jonka tavoitteena on toimia tukena kunnille kielilainsäädännön noudattamisessa.

Saamen kielten osalta kielikertomuksessa todetaan, että saamebarometrissä 2024 nousi esiin saamelaisiin ja heidän kielellisiin oikeuksiinsa kohdistuvien ennakkoluulojen ja tietämättömyyden yleisyys. Parhaiten saamenkielinen palvelu saamelaisten kotiseutualueella toteutuu sivistystoimessa.

Viittomakielten osalta kielikertomuksessa todetaan, että vuoden 2024 viittomakielibarometrin perusteella asiakas joutuu yhä tilaamaan tulkin viranomaisen puolesta noin seitsemässä tapauksessa kymmenestä. Parhaiten viranomaiset huolehtivat tulkin tilaamisesta muun muassa perusopetukseen ja päivähoitoon liittyvässä asioinnissa.

Suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutuminen kuitenkin heikkenee tulkkipulan johdosta, eikä helpotusta ole näkyvissä, sillä suomenruotsalaisen viittomakielen tulkeille ei ole tällä hetkellä tarjolla koulutusta.

Kuntaliitto pitää kielellisiä oikeuksia erityisen tärkeinä varhaiskasvatuksessa ja opetustoimessa, ja katsoo, että kunnat ovat lähtökohtaisesti onnistuneet toteuttamaan oikeudet hyvin. Kunnilla on tässä tärkeä rooli sekä kasvatuksen ja opetuksen järjestäjänä että kielten edistäjänä.

Etäopetus

Kielikertomuksessa kuvataan, miten tukea tarvitsevat oppilaat voivat päätöksellä saada etäopetuksen välityksellä viittomakielen opetusta Valteri-kouluilta. Kuntaliitto toteaa, että vastaavanlaisia esimerkkejä toimivista etäopetuskäytänteistä tulisi tuoda näkyviksi myös muussa perusopetuksessa. Kuntaliitto tähdentää, että on tärkeää, että etäopetus on mahdollista, jotta oppilas saa parasta mahdollista opetusta ja tukea.

Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella on myös laajemmin voitu tarjota saamen kielten opetusta. Saamen kielten opetuksen etäyhteyksiä hyödyntävää pilottia on jatkettu ja oppilasmäärä on kasvanut. Kertomuksessa todetaan, että saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävä pilottihanke on lisännyt saamen kielten opiskelua täydentävänä opetuksena lukioissa, mikä osoittaa, että etäyhteyksin on mahdollista monipuolistaa opetustarjontaa. Etäyhteydet voivat myös edistää opiskelijoiden opiskeluvalintaa. Kuntaliitto pitää etäopetuksen edistämistä ja kehitystä oikeana suuntana ja kannattaa etäopetuksen kehittämistä perusopetuksessa.

Kansalliskielten tilanne

Kielikertomuksessa on tarkasteltu varhaiskasvatusta, suomen- ja ruotsinkielistä perusopetusta sekä lukio- ja ammatillista koulutusta. Tarkastelun ulkopuolelle on jäänyt Ahvenanmaan maakunta, jolla on itsehallintolain nojalla oma lainsäädäntövalta koulutukseen ja opetukseen liittyvissä asioissa. Kielikertomuksessa muistutetaan, että Suomen on syytä huolehtia laajasta kielivarannosta.

Varhaiskasvatus

Kertomuksessa todetaan, että yksi haasteista varhaiskasvatuksessa on ruotsinkielisen kelpoisen henkilöstön saatavuus. Kuntaliitto on huolissaan siitä, miten kunnat voivat vuoden 2030 voimaantulevan varhaiskasvatuslain muutoksen jälkeen varmistaa kaikkien henkilöstöryhmien (kuten esimerkiksi päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuksen opettaja ja hoitaja, sosionomi ja erityisopettaja) kelpoisen henkilöstön saatavuuden varhaiskasvatuksessa. Tilanne vaihtelee kuntien ja yksiköiden välillä. Haasteita on myös suomenkielisen kelpoisen henkilöstön saatavuudessa.

Oppimateriaalien saatavuus

Kertomuksessa nostetaan esille ruotsinkielisen oppimateriaalin saatavuushaasteet. Ajatuspaja Magma on toteuttanut kartoituksia ruotsinkielisten oppimateriaalien saavutettavuudesta. Kaikilla koulutusasteilla on puutteita mutta tilanne vaihtelee koulutusasteittain. Kuntaliitto toteaa, että on ratkaisevaa, että koulutuksessa on kaikilla koulutusmuodoissa olemassa pedagogisesti laadukkaita oppimateriaaleja, niin painettuja kuin digitaalisiakin oppimateriaaleja.

Maahan muuttaneiden kielellinen kotoutuminen ja kielen oppiminen

Maahanmuuttaneiden suomen tai ruotsin kielen oppimisella on keskeinen merkitys kotoutumista edistävänä tekijänä, ja kunnilla on merkittävä rooli maahanmuuttaneiden kielellisen osallisuuden ja kotoutumisen edistäjinä.

Sekä työvoimapalvelut että kotoutuminen ovat pääosin kuntien vastuulla. Kunnan tulee järjestää suomen tai ruotsin kielen opetusta osana kotoutumiskoulutusta, jonka kielellisenä tavoitteena on, että henkilö saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan perustaidon. Kotoutumislain uudistuksen myötä kunnat tarjoavat kotoutumista edistäviä palveluita myös työvoiman ulkopuolisille kotoutuja-asiakkaille, esimerkiksi kotona lapsia hoitaville vanhemmille.

Kunnalla on merkittävä rooli myös lasten suomen tai ruotsin kielen oppimisen kannalta. Esi- ja perusopetuksessa opetuskielen tukiopetusta annetaan oppilaille, joilla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen

oppimäärän suorittamiseksi. Myös varhaiskasvatus on keskeinen osa kielellisen kotoutumisen kokonaisuutta. Säännöllinen osallistuminen varhaiskasvatukseen vahvistaa maahanmuuttajataustaisten lasten suomen tai ruotsin kielen taitoa ja tukee myös myöhempää koulupolulla menestymistä.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi, että noin 5–10 prosenttia maahanmuuttaneista kotoutuu ruotsin kielellä. Tavoitteeseen pääsemiseksi viranomaisten tulee tiedottaa selkeämmin mahdollisuudesta kotoutua myös ruotsiksi. Kuntaliiton kuntaverkostoissa useat kunnat ovat kuitenkin tuoneet esiin, että tiedottamisessa on edelleen puutteita, eikä maahanmuuttaneille anneta riittävästi tietoa mahdollisuudesta kotoutua kahdella kielellä.

Valmisteilla oleviin kotoutumislain muutoksiin ja kotoutumiskoulutuskokonaisuuden uudistamiseen (VN/33963/2024) liittyen, Kuntaliitto on nostanut esiin, että vapaan sivistystyön toimintaedellytysten heikkeneminen voi vaikuttaa kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen tuottajiin ja siten työllisyysalueiden koulutusten hankintaan. Erityisesti ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen osalta esitetyt muutokset voivat heikentää nykyisten toimijoiden edellytyksiä jatkaa toimintaansa, mikä voi vaikeuttaa työllisyysalueiden mahdollisuuksia löytää ruotsinkielisen koulutuksen tuottajia. Tämä puolestaan voi heikentää hallitusohjelman tavoitteen toteutumista, että noin 5–10 prosenttia kotoutujista kotoutuu ruotsin kielellä.

Kotoutumislain uudistuksen myötä kunnille siirtyi kokonaisvastuu kotoutumisen edistämisestä. Samanaikaisesti kotoutumisen rahoitusta on kuitenkin toistuvasti leikattu. Rahoituksen riittämättömyys voi heikentää palvelujen saatavuutta ja tämä epäsuhta voi kasvattaa riskiä siitä, että kunnissa tarjolla olevat myös kielellistä kotoutumista tukevien palvelujen saatavuus heikkenee.

Digitalisaatio

Kielikertomuksessa todetaan, että digipalveluista on tullut kiinteä ja kasvava osa yhteiskunnan palvelutarjontaa, ja asiointi on siirtynyt yhä enemmän verkkoon. Siksi on erittäin tärkeää, että kansalaisten kielelliset oikeudet toteutuvat digipalveluissa. Asia on huomioitu myös kansalliskielistrategiassa ja kielipoliittisessa ohjelmassa.

Ottaen huomioon, että suuri osa väestöstä käyttää valtion digipalvelujen lisäksi myös kuntien ja hyvinvointialueiden digipalveluja, kielikertomuksessa olisi Kuntaliiton mukaan tärkeää seurata, miten kielelliset oikeudet toteutuvat kuntien ja hyvinvointialueiden digipalveluissa.

Kielikertomuksessa tuodaan hyvin esiin digitalisaation kielellisiin oikeuksiin liittyvät haasteet. Digipalveluita kehitettäessä kielilainsäädännön palveluille asettamia vaatimuksia ei aina huomioida, ja digipalveluiden kielellisessä saavutettavuudessa on paljon kehitettävää. Kuntaliitto huomauttaa, että digipalvelujen kieliversioihin ja kielelliseen saavutettavuuteen tulisi kiinnittää huomiota jo järjestelmien hankintavaiheessa.

Kuntaliitto on tarkemmin käsitellyt digitalisaatioon liittyviä kysymyksiä eduskunnan hallintovaliokunnalle 25.2.2026 annetussa lausunnossaan.

Lopuksi

Yhteenvetona Kuntaliitto toteaa, että hallituksen kielikertomus 2025 on tärkeä selvitys kansalliskielten ja muiden kotoperäisten kielten tilanteesta ja kielellisten oikeuksien toteutumisen haasteista.

Vaikka taloudellinen tilanne ja kielitaitoisen henkilökunnan rekrytointi voivat aiheuttaa kunnille haasteita, ne eivät kuitenkaan ole hyväksyttävä syy kielellisten perusoikeuksien toteutumatta jäämiselle. Kuntaliitto tukee kuntia kielellisten oikeuksien toteuttamisessa.

Lopuksi Kuntaliitto korostaa kolmannen sektorin ratkaisevaa roolia kieliryhmien identiteetin ja yhteisöllisyyden ylläpitämisessä sekä kielten elinvoiman edistämisessä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Ulf Stenman
Johtaja, ruotsinkieliset asiat

Johanna Lindholm
Asiantuntija